



ՄԵՆՔ ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՎՅԱՅՍԱԿ ՀԱՅՈՑ ԼԵԳՎԻ ԵՎ ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏԱԿՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻԳՆԵՐԻ III «ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՆՔ ԸՆՏԱԳԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ» ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՐԱՍՆՈՂԱՐԻ ՀՈՎՈՐԹՈՒՄՆԵՐԻ ԱՆՎԱՆ ՀՍԼ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

2021 թ. մարտի 20-21-ին Կրասնոդարում կայացավ ՌԴ Հայոց լեգվի և Հայրենագիտության ուսուցիչների 3-րդ «ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՆՔ ՀԱՍՏԱՆԸ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ» խորհրդակցությունը, որին մասնակցում էին 48 պատգամավորներ 40 քաղաքներից: Խորհրդակցությունը մասնակցում էր նաև Դոնի Ռոստովի հայ համայնքի հայոց լեգվի ուսուցիչների պատվիրակությունը (Սոնա Կարապետյան, Լուսինե Պետական, Ռուզաննա Կարապետյան Արմինե Ղազարյան, Օսկար Սարգսյան), նաև Մյանմայի կայանի շրջանի հայոց լեգվի ուսուցիչները (Հոսիսինե Կարապետյան, Ռակեհատ Կոլբայան, Անահիտ Հարությունյան, Արմանուշ Հայրապետյան):

Խորհրդակցության նպատակն էր. ա/ քննարկել ՌԴ հայկական դպրոցներում, կենտրոններում և լրացուցիչ կրթության օջախներում ուսուցողական և մշակութային գործընթացների իրականացման միասնական ծրագրերի և մեթոդների ստեղծման հարցը, բ/ ուրվագծել նոր իրավիճակով պայմանավորված ա-

ռաջնահերթությունների և նոր շեշտադրումների կտրվածքում հայեցի կրթության դերի բարձրացումը, գ/ ձևավորել և զարգացնել ներդրողական կապեր, համալսարնական ընդհանուր հայրենասիրական իդեոլոգիան, ազգային գաղափարախոսության, հավատի և եկեղեցու շուրջ, գ/ Կրասնոդարի Երկրամասի Տարածաշրջանային Հայկական Ազգային-մշակութային Ինքնավարության հիմքի վրա ստեղծել հայեցի կրթության և դաստիարակության ջատագովների գործունե հարթակ:

Մտորել ձեռք ենք ներկայացնում բան. գիտ. թեկնածու, հայոց լեգվի դասագրքերի հեղինակ, խորհրդատու Սոնա Կարապետյանը ու կազմակերպիչ ԵՐԱՋԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ «ՀԱՅԵՑԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԸ ԵՎ ԿՐԻՏԻԿԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՒՄՈՒՄ ԱՌԱՋԱՆՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌՄԱՆՈՒՄՈՒՄ ԵՎ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌՄԱՆՈՒՄՈՒՄ» ուսանելի էլույթը:

Հայկական դպրոցն ունի հնամյա ավանդներ, իսկ Սփյուռքը մայրենի լեզվի դասավանդման հարյուրամյա փորձ: Սակայն, կրթական համակարգը հարափոփոխ է: Յուրաքանչյուր ժամանակաշրջան թելադրում է նոր անելիքներ, և այստեղ կարծրատիպեր լինել չեն կարող:

Ներկայումս Սփյուռքում գործում են ամենօրյա 4 տիպի շուրջ 400 կրթական հաստատություններ տարրական, թերի միջնակարգ (նախակրթարան), միջնակարգ (երկրորդական) և բարձրագույն (լիցեյ, քոլեջ), շուրջ 600 մեկօրյա (շաբաթօրյա կամ կիրակնօրյա) դպրոցներ: Սփյուռքի գրեթե բոլոր հայկական ամենօրյա դպրոցները մասնավոր են՝ ի տարբերություն կիրակնօրյա դպրոցների, որոնք, այնուամենայնիվ, չեն կարող բավարարել ազգային դաստիարակության և կրթության պահանջները:

Պետք չէ խեղաթյուրել կամ քողարկել պատմական իրադարձությունները, ուղղակի անհրաժեշտ է անել ճիշտ շեշտադրումներ:

Նախ առաջադրել այն եզրույթները, առանց որոնց հնարավոր չէ պատկերացում կազմել ՄՅՅՈՒՄԻՔԻ ՀԱՅԿԱՎԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ մասին, /թանգի իմ 15-ամյա գործունեության ընթացքում փորձել եմ կանոնակարգել մեր գործունեությունը/:

1. ՄՅՅՈՒՄԻՔ

Ընդհանրապես շատ բարդ իրողություն է. այն ներկայացնում է մեկ ազգ, բայց ոչ մեկ մշակույթ, մեկ ազգ, բայց ոչ մեկ լեզու, մեկ էթնիկ, սփռված ինքնություն զուգակցված բազում այլ խմբային ինքնությունների հետ և այդ ամենը համադրելու, ձևավորելու և կազմակերպելու պարբերական անհրաժեշտություն:

2. ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾ

Հանրակրթություն և լրացուցիչ կրթություն, որով պայմանավորված են հասարակության որակը, համոզմունքները, իդեալները, արժեքները և սրբությունները:

Ի տարբերություն հանրակրթական դպրոցի հայկական լրացուցիչ կրթության դպրոցը հաճախելը կամավոր է, ուրեմն ուսումը այստեղ պետք է կազմակերպել շատ գրավիչ և հաճելի մեթոդներով: Առաջին հերթին պետք է հարգանք ու ակնաճանաչ առաջացնել սեփական լեզվի և մշակույթի նկատմամբ: Երեխան պետք է համոզված լինի, որ ուսումնասիրվող նյութը արժանի է ուշադրության և պետքական է: Նախ երեխան պետք է զաղպարոց, որպես տանի, հաճելի հաղորդակցման, ուր իրեն սիրում են, հասկանում են, միշտ պատրաստ են օգնել: Հայկական դպրոցը, հայկական եկեղեցին կամ մշակութային կենտրոնը Սփյուռքում պետք է ընկալվեն ոչ միայն իրենց բուն բովանդակությամբ, այլ առաջին հերթին, որպես հայրենիքի խորհրդանիշ և ներկայացուցչություն, Հայաստանի յուրօրինակ մոդել:

Ռուսաստանում հայկական կրթությունը ճնշող տեսակարար կշռով կենտրոնացված է լրացուցիչ կրթության դաշտում, որը և մեր դիտարկման առարկան է: Որոնք են նրա տարբերակիչ առանձնահատկությունները:

1. Ռուսաստանի հայկական բնակչությունը Սփյուռքի մի յուրահատուկ խավ է, որը մոտ անցյալում եղել է Հայաստանի հետ նույն պետականության կազմում և չունի տարանջատման խոր, կարոտախոս ճնշող տարրեր, ինչպես Եվրոպայում, ԱՄՆ-ում կամ այլուր:

2. Այստեղ ևս հայոց լեզուն գրկված է գործնական բոլոր գործառնություններին, և նրա պահպանումը գուտ հայրենասիրության և արմատներին նվիրվածության նշան է:

3. Բազմաշերտ հայերի մեծ մասը կարիք չունի մայրենի լեզվի դասընթացներին: Դիտարկենք այդ շերտերը. ա) երկու դար առաջ գաղթածների (հին Սփյուռք) մեծ մասը

կորցրել է ազգային ինքնագիտակցությունը և անդառնալի հեռացել արմատներից: Բ) Վերջին շրջանի գաղթածների մեծ մասը (նոր Սփյուռք) շարունակելով մնալ ազգային լեզվի և մշակույթի կրող, ընդհակառակը մտավախություն ունի տեղական լեզվի տիրապետման թերացման ուղղությամբ, և ձգտում է երեխաների և շրջապատի հետ շփվել բացառապես ռուսերենով, հետևաբար նա խուսափում է հայկական համայնքային միավորների մաս լինելուց: Գ) Երրորդ շերտը պահպանում է մայրենի լեզուն իր ընտանիքի և բարեկամների շրջանակներում և կարիք չի գում լրացուցիչ ուսուցման: Դ) Եթե հաշվի առնենք նաև, որ Ռուսաստանում գործող հայկական հարյուրավոր հասարակական — քաղաքական կազմակերպությունները գիտակրթական ոլորտին սակավ են անդրադառնում, ապա պատկերը կդառնա լիովին ըմբռնելի:

Այսուհանդերձ, մեկօրյա հայկական դպրոցներ կազմակերպվում են, և հայոց լեզվի խմբակներ պարբերաբար բացվում ու վերաբացվում են հաստիկենտ նվիրյալ բարերարների և անձնվեր ուսուցիչների շնորհիվ:

Կրթական գործառնությունի բաղադրիչները.

ՈՒՍՈՒՄԻՔԻ

Սփյուռքի ցանկացած հայկական կրթօջախի, յուրաքանչյուր ուսուցչի աշխատանք առօրյա զբաղմունք կամ հանապազօրյան հաց վառարկելու հնարավորություն լինելուց առաջ և հետո, նաև մեծ նվիրում է: Ոչ մեկը չի կարող կատարել այդ աշխատանքը, եթե գուրկ է բարձր հայրենասիրությունից, անսահման ոգևորությունից և անձայրածիր մի հարգանքից սեփական ժողովրդի, նրա լեզվի ու սովորությունների նկատմամբ: Հայերենի բոլոր ուսուցիչները, ավարտելով իրենց ուսումը պետք է մտովին երդում տան սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցին ուր էլ որ հայտնվեն, ինչ պայմաններում էլ անցկացնեն իրենց կյանքը, անընդհատ իրենց շուրջը սփռեն հայոց հինավուրց լեզվի անհամար բույրերն ու լույսերը:

ԱՇԽԱՏԵՐՏ

Ռուսումնական ծանրաբեռնված հոգսերն ընդմիջելով կարելի է կշտանալ քնից, հանգստանալ ու խաղալ, դիտել բոլոր սպասված ֆիլմերն ու հաղորդումները, գրուցել և թափառել ընկերների հետ, մեկնել սիրած վայրեր... Այս դպրոցի պարապմունքներից երեխաները չպետք է հոգնեն: Մայրենի լեզվի դասերը նրանց համար պարտադրված, ուրեմն նաև ձանձրալի ուսումնական ծրագրեր չեն, այլ հաճույքի և ձանաչման հրճվանքի անբացատրելի մի միակցություն, որից չեն հագնում:

Սակայն պետք է կարողանալ համոզիչ դարձնել այդ դրույթը, որ ինչքան էլ քսաներորդ դարի գլոբալ մտածողության և վիրտուալ իրականության հարազատ մարդը ձգտում է աշխարհը իր հայրենիքը համարելուն և տիրապետում է տարբեր լեզուների, միևնույն է հիմք-լեզուն մեկն է մայրենին, որով նա մտածում է իր անձնական, հոգու խնդիրների մասին: Եթե դու մտածում ես ռուսերեն, բայց ռուսական կենցաղը ամբողջապես չգիտես, ուրեմն բաց տեղեր են մնում և դու նահանջ ես ապրում, աղքատանում է հոգիդ: Եթե քո մայրը քեզ օրորոցային է երգել հայերեն և կերակրել է խավիճով ու դաշափի հավալով, դու ուրիշ ազգի լիարժեք անդամ լինել չես կարող:

Իսկ ամուր և կենդանի պահելով հոգեվոր հիմքը, իր ազգայինից գնալով դեպի ընդհանուրը, մարդն իր մտածողության և հոգեկերտման ուղիղ, վերընթաց ձանապարհ է կապիտրոջում:

Ովքեր է և վերջապես դառնում մայրենի լեզվի կրթական օջախների հաճախորդներ.

ա) հին Սփյուռքի այն ներկայացուցիչները, որոնք դեռևս պահպանել են իրենց ազգային դրոշմը և քսանմեկերորդ դարասկզբին ազգային զգացումների նոր գարթոնք են ապրում:

բ) Նոր Սփյուռքի այն մասը, որը չի ուզում ձուլվել և ձգտում է ապահովել իր սերունդների շփումը հայկական աշխարհի հետ:

Կրթական գործառնությունը նույնպես բազմազան է և շերտավորված: Մեր դիտարկմամբ, նրանք հիմնականում ունենում են հետևյալ նկատագրերը.

ա) լեզուն սովորել կամեցողներ, բ) հայերեն կատարելագործել և նոր գիտելիքներ ստանալ կամեցողներ, գ) հայկական կյանքի հետ շփվող կամեցողներ, դ) հարազատ միջավայր որոնողներ և վերջապես է) ամառից և ընդունված տեղեկներին տուրք տվողներ:



Չախից աջ՝ Երազիկ Հարությունյանը («Փոքր Միեր», «Մեծ Միեր» դասագրքերի հեղինակը) և Կարինե Կատանյանը («Փոքր Հայկ» դասագրքի և «Մասունցի Դավիթ» այբբենարանի հեղինակը):

Նրանց նպատակները և ակնկալիքները

ա) կարողալու և գրելու հմտությունների ձեռքբերում, բ) հաղորդակցվելու տարրական ձևերի յուրացում, գ) բանավոր խոսքի զարգացում, հայ ժողովրդի պատմության և հայ մշակույթի մասին գիտելիքների ձեռքբերում դ) տարբեր գեղարվեստական խմբակների հաճախումներ կամ էլ ե) պարզապես ընդհանուրից հետ չմտալու, ընթացքի մեջ գտնվելու ցանկություն:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ես սկսել եմ աշխատել Սփյուռքում 2005 թ-ից, 2008 թ. առաջին խորհրդատուից սկսած խոսում եմ միասնական ծրագրերի և դասագրքերի մասին, որպեսզի կարողանանք անկախ ամեն ինչից, աշակերտին ճիշտ տեսանկյունից և հայրենասիրապատ դիրքորոշումից մտուցել մեր քաղաքակրթական արժեքները:

Երիտասարդներին և պատանիներին հայկական կրթական կառույցներում ներգրավելը մի այլ, բազմազան հմտություն և կառուցակարգ է ենթադրում: Պարբերաբար, նորաձևությունը համընթաց, որոնվում են նոր մեթոդներ և ուղիներ: Տարբեր ժամանակակից խմբակների, ստուդիաների և ակումբների ստեղծման, նյութական և բարոյական խրախուսանքների ձանապարհով: Հիմնական աշխատանքը առաջին փուլում գերազանցապես ծնողներին է ուղղված, քանի որ վերջին հաշվով ազգային ավանդույթների և արժեքների նկատմամբ վերաբերմունքը ձևավորվում է ընտանիքում:

Մեթոդական գրականություն

• Մեծ պահանջ է զգացվում դասագրքերի, առձեռն համառոտ բառարանների, բանավոր խոսքի զարգացման ուսուցողական սկզբնականների, մանկա-պատանեկան նկարագրող երկերի (մեր դեպքում օրինակ ռուս-հայերեն) հանդեսների:

• Դասագրքեր պետք է ստեղծել տարբեր տարիքային խմբերի համար հաշվի առնելով հոգեբանական, մտավոր և ֆիզիկական առանձնահատկությունները: Մասնավոր նր ձեռագիր և տպագիր տատերը այս աստիճան տարբերվում են: Յուրաքանչյուր դաս մեր խորին համոզմամբ պետք է բաղկացած լինի երեք մասից՝ հայրենագիտական նյութ, կարդալու և գրելու հմտություններ, բանավոր խոսք: Քանի դեռ չկա ՀՀ պետական պատվերով և գիտական խորհրդով հրատարակված և երաշխավորված ուղեցույց, ամեն ինչ մնում է սիրողական մակարդակի վրա: Մեր խորին համոզմամբ, դասագրքաստեղծ խմբագրական խորհրդում անպայման պետք է ընդգրկվեն Սփյուռքի փորձառու մանկավարժներ:

Դասագրքերը պետք է կազմված լինի ամենակիրառական բառերից, ամենապարզ, գործածական նախադասություններից, հարց ու պատասխանի ձևով, առաջին, երկրորդ, երրորդ դեմքերի հստակ արտահայտություններից:

Դասը պետք է կազմված լինի եռամասն կադապարով

1. գրագիտություն, լեզվական գիտելիքներ,
2. բանավոր խոսք, հայ գրականություն,
3. Հայրենագիտություն (պատմություն, հայրենիքի մասին գրույցներ, կենցաղային սովորություններ, ծեսեր ու բարքեր, հայկական մշակույթ):

Լեզվամտածողությունը ազգային երկվայթ է և արժեք: Մայրենի լեզվի հետ ամենամակերեսային շփումն անգամ պետք է պարզևի հոգեկան ներաշնակություն և բավարարվածություն:

3. ԱԶԳԱՑԻՆ ԻՆՔՈՒԹՅՈՒՆ

- Լեզու
- Սովորույթներ
- Ավանդույթներ
- Մշակույթ
- Մայազայի տեսլական
- Ընտրության հնարավորություն (աշխարհաքաղաքացիություն միտումների նորաձևություններ մեր դարում, անգամ հայրենիքում մարդը կանգնած է ընտրության առջև):

4. ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏ ԿԵՐՊԱՐԸ

- Հայաստանի Հանրապետություն
- Պատմական Հայաստան
- Սրբնության Հայաստան
- Օնոնավայր

Հայրենիքը հո ղն է, մարդիկ, սովորույթներ, վարվելակերպ, լեզու և, մշակույթ... պատկերացումներն անսահման են, բազմազան, գունազեղ ու պայծառ: խոսք, սովորություն, ավանդական կոդիք, վանքեր ու եկեղեցիներ, թանգարաններ ու հուշարձաններ, երգ ու ֆիլմ, պար և թատրոն, փողոց և հարևանություն, կենցաղ և երազանք:

5. ԱԶԳԱՑԻՆ ԻՆՔՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդիկ անկասկած բազմաբնույթ, բազմատեսք են, և բնության մեջ կրկնություններ չեն լինում: Սակայն բնության և հասարակության մեջ լինում են ընդհանրություններ: Յուրաքանչյուր ազգի ներկայացուցիչ իր գեների բաղադրության մեջ կրում է իր ազգի պատմության ընթացքում խտացված փորձի, ցավի, ուրախության, հպարտության, մի խոսքով դարերի ընթացքում ձևավորված ազգային բնավորության սաղմերը, որոնք ընդհանուր են նույն ազգի բոլոր ներկայացուցիչների համար: